

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ УКРАЇНИ: ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА ПІСЛЯ 2014 РОКУ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

CRIMINAL AND LEGAL PROTECTION OF TERRITORIAL INTEGRITY OF UKRAINE: TRANSFORMATIONS OF LEGISLATION AFTER 2014 TAKING INTO ACCOUNT INTERNATIONAL STANDARDS

Марія Красій¹

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
(вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, 76019)*

Mariia Krasii

*Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
(15, Karpatska, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76019)*

Отримано: 04.10.2025. Затверджено: 23.11.2025

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено охорону територіальної цілісності України в умовах збройної агресії російської федерації та активної імплементації міжнародних стандартів кримінальної відповідальності. Визначено, що після 2014 року відбувся системний перегляд кримінального законодавства у сфері захисту суверенітету й територіальної цілісності, що зумовило формування нового безпекового вектора кримінально-правової політики держави. Проаналізовано положення міжнародних актів, насамперед Статуту Організації Об'єднаних Націй, Заключного акта Наради з безпеки та співпраці в Європі, Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 року, які закріплюють принципи непо-

¹ кандидат юридичних наук, доцент; orcid 0000-0001-8752-7371; e-mail: kmariia@ukr.net

рушності державних кордонів та визначають поняття злочину агресії. Наголошено, що ратифікація Римського статуту 21 серпня 2024 року стала ключовим етапом інтеграції України у систему міжнародного кримінального правосуддя, підтвердила готовність держави визнавати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду (МКС) та сприяла гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами. Зазначено, що попри наявність спільних рис, злочин агресії у міжнародному праві має ширший зміст, охоплюючи аспекти міжнародної відповідальності держав, тоді як у кримінальному праві України він фокусується на захисті суверенітету та основ національної безпеки. Доведено, що ефективна імплементація міжнародних стандартів потребує створення дієвого механізму комплементарності між національною юрисдикцією та МКС, що передбачає внесення змін насамперед до Кримінального процесуального кодексу України з метою визначення процедур співпраці у справах, пов'язаних зі злочинами агресії та посягання на територіальну цілісність. У підсумку зроблено висновок, що кримінально-правова охорона територіальної цілісності України перебуває на етапі якісного оновлення: відбулася переорієнтація від внутрішньодержавного до інтегрованого підходу, заснованого на принципах міжнародного кримінального права. Така еволюція сприяє зміцненню національної безпеки та підвищенню міжнародної легітимності української державності.

Ключові слова: державний кордон; територіальна цілісність; державний суверенітет; злочин агресії; акт агресії; кримінально-правова охорона; міжнародні стандарти; кримінально-правова політика; національна безпека; Україна.

ABSTRACT

The article examines the protection of the territorial integrity of Ukraine in the context of armed aggression by the Russian Federation and the active implementation of international standards of criminal responsibility. It is determined that after 2014 there was a systematic revision of criminal legislation in the field of protection of sovereignty and territorial integrity, which led to the formation of a new security vector of the criminal law policy of the state. The provisions of international acts are analyzed, primarily the Charter of the United Nations, the Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, the Rome Statute of the International Criminal Court of 1998 (hereinafter referred to as the Rome Statute), which enshrine the principles of the inviolability of state borders and define the concept of the crime of aggression. It is emphasized that the ratification of the Rome Statute on August 21, 2024 became a key stage in Ukraine's integration into the system of international criminal justice, confirmed the state's readiness to recognize the jurisdiction of the International Criminal Court (hereinafter referred to as the ICC) and contributed to the harmonization of national legislation with international standards. It is noted that despite the presence of common features, the crime of aggression in international law has a broader meaning, covering aspects of the international responsibility of states, while in the criminal law of Ukraine it focuses on the protection of sovereignty and the foundations of national security. It is proven that the effective implementation of international standards requires the creation of an effective mechanism of complementarity between national jurisdiction and the ICC, which provides for amendments, first of all, to the Criminal Procedure Code of Ukraine in order to determine the procedures for cooperation in cases related to crimes of aggression and violations of territorial integrity. As a result, it is concluded that the criminal-legal protection of the territorial integrity of Ukraine is at the stage of qualitative renewal: there has been a reorientation from an intrastate to an integrated approach based on the principles of international criminal law. Such an evolution contributes to strengthening national security and increasing the international legitimacy of

Ukrainian statehood.

Key words: state border; territorial integrity; state sovereignty; crime of aggression; act of aggression; criminal law protection; international standards; criminal law policy; national security; Ukraine.

I. ВСТУП

У більшості держав питання забезпечення територіальної цілісності традиційно пов'язується з утвердженням суверенітету, непорушності державних кордонів, збереженням незалежності та формуванням національної ідентичності. Для України ці аспекти набули особливого значення після 2014 року, коли порушення територіальної цілісності держави зумовило необхідність ґрунтовного перегляду чинного кримінального законодавства та його адаптації до міжнародних стандартів захисту суверенітету і безпеки. У результаті цього кримінально-правова охорона територіальної цілісності набула нового змісту та стала одним із ключових напрямів кримінально-правової політики України.

Анексія Автономної Республіки Крим та початок збройної агресії російської федерації проти України у 2014 р. актуалізували потребу переосмислення державних підходів до забезпечення основ національної безпеки, насамперед територіальної цілісності та недоторканності. Внутрішня кримінально-правова політика отримала виразний безпековий вектор, що зумовило необхідність внесення до кримінального законодавства комплексу змін, спрямованих на протидію сепаратизму, колабораціонізму та іншим формам посягання на державний суверенітет і територіальну цілісність.

Попри те, що основні законодавчі зміни були здійснені у 2014–2022 рр., наслідки цих рішень визначають сучасну політику держави у сфері безпеки та правосуддя. Україна досі перебуває у стані широкомасштабної збройної агресії, і саме ефективність кримінально-правових механізмів протидії злочинам проти держави залишається вирішальним для забезпечення національної безпеки.

Питання кримінально-правової охорони територіальної цілісності України було предметом дослідження таких науковців, зокрема, як: П. Богуцький, О. Дахно, Дж. Джейкобсон, А. Кассезе, М. Пахніна, А. Носача, С. Перепелиці, Д. Топал, які проаналізували механізми захисту територіальної цілісності України від злочинів агресії. Узагальнення наукових

підходів свідчить про потребу подальшої гармонізації національного кримінального законодавства з міжнародними стандартами у сфері захисту національної безпеки.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою статті є дослідження трансформації кримінально-правових засобів захисту територіальної цілісності України після 2014 р. з урахуванням міжнародних стандартів та практики їх імплементації у національне законодавство. Дослідження базується на використанні системного, історико-правового, порівняльно-правового та формально-юридичного методів. Їхнє застосування дало змогу розкрити еволюцію законодавчого регулювання, визначити його узгодженість із міжнародними актами, а також виявити проблеми правозастосування в умовах триваючої збройної агресії.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасною, а також багатовіковою, гарантією стабільного розвитку та функціонування держави є збереження її територіальної цілісності. Поступальний розвиток більшості країн світу не здатний вирішити питання територіальної цілісності та недоторканності, внаслідок чого деякі держави стикаються з проблемами анексії, сепаратизму, сецесії та загрозою агресивних воєнних дій.

З огляду на довгостроковість і різноманітність існуючих загроз територіальній цілісності України, існує нагальна потреба у дослідженні питань визначення злочинів проти територіальної цілісності України. Своєчасне виявлення причин, умов, суспільних відносин і процесів, що зумовлюють злочинність, а також реагування державних структур на внутрішні та зовнішні посягання на територіальну цілісність України, дозволить запобігти розчленуванню державної території (зовні) та зміцнити її внутрішню єдність (зсередини)¹.

Для вирішення цього питання необхідно конкретизувати зміст поняття територіальної цілісності як однієї з фундаментальних ознак державності. Її правова природа зумовлена поєднанням трьох клю-

¹ Pakhnin M., Nosach A., Perepelytsia S., Topal D. (2022). Criminological analysis of the protection of the territorial integrity of Ukraine. *DIXI*. Vol. 24. No. 2. pp. 3–4. URL: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2022.02.10>

чових елементів — суверенної влади, юрисдикції та територіального верховенства. Суверенна влада відображає незалежність держави у здійсненні своїх внутрішніх і зовнішніх функцій; юрисдикція визначає просторові межі дії національного законодавства та компетенції органів державної влади; територіальне верховенство означає виключне право держави здійснювати владні повноваження на своїй території без втручання будь-яких зовнішніх суб'єктів. У сукупності ці елементи формують цілісний правовий механізм, що забезпечує стабільність державних кордонів, недоторканність території та реалізацію національного суверенітету.

Вперше на офіційному рівні поняття «територіальної цілісності держави» було визначено в Статуті ООН¹ у 1945 р., в якому заборонялось застосування сили проти «територіальної недоторканості та політичної незалежності будь-якої держави», згодом воно отримало подальший розвиток в низці міжнародних договорів, серед яких: «Декларація ООН про принципи міжнародного права та співробітництво держав»², яка стосувалась системи налагодження дружніх відносин та співпраці між державами згідно зі Статутом ООН; «Заключний акт Наради з безпеки та співпраці в Європі»³, який визначав непорушність кордонів між державами та їх зобов'язання утримуватись наразі і в майбутньому від будь-яких посягань на ці кордони.

У науковій доктрині проблема територіальної цілісності також отримала широке осмислення. Так, А. Кейсес визначає її як «елемент державної єдності, що характеризує незмінність державних кордонів, територіальну цілісність та недоторканність історично сформованої території держави та народу, що проживає на певній території»⁴.

Сутність державної території, у свою чергу, можна розглядати у трьох взаємопов'язаних аспектах:

¹ United Nations Charter (full text). URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>

² Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations of October 24, 1970. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170?v=pdf>

³ Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінський заключний акт) від 01.08.1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text

⁴ Cassese A. (1986). *International Law in Divided World*. Oxford: Clarendon Press; New York: Oxford University Press. 429 p. URL: <https://archive.org/details/internationallaw0000cass/page/n451/mode/2up>

- 1) частина земної кулі, в межах якої держава від імені свого народу здійснює територіальне верховенство, що являє собою невід'ємну частину державного суверенітету та є важливим атрибутом забезпечення цілісності території держави, оскільки вказує на те, що влада держави є вищою владою по відношенню до всіх осіб та організацій, які перебувають на даній території;
- 2) простір, в межах якого реалізується суверенітет держави, що виключає можливість реалізації влади іншої держави над її природними ресурсами, основними ознаками якого є приналежність її до певної держави та її верховенство в межах певної території (територіальне верховенство);
- 3) частина земної кулі, яка перебуває під суверенітетом певної держави, її межі територіального верховенства визначені державними кордонами, правовий статус яких регламентується національним законодавством та міжнародними договорами¹.

Важливим є й внесок Ж. Якобсона, який розглядає територіальну цілісність крізь призму реалізації принципу недоторканності кордонів. Учений виділяє ключові функції державного кордону:

- розподільну (бар'єрну) (коли держава за допомогою інструментів митної політики та юридичних норм обмежує можливість взаємодії між країнами шляхом обмеження чи припинення просування громадян, товарів, капіталів та навіть інформації)
- об'єднувальну (контактну) (коли в межах прикордонних районів формуються особливо тісні контакти, які утворюють так звані «зони взаємодії національних господарств» між сусідніми державами)².

Таким чином, міжнародно-правове розуміння територіальної цілісності охоплює як заборону порушення кордонів, так і забезпечення належного правового режиму території. Ці стандарти стали визначальними для розвитку національного законодавства України після 2014 р., коли в умовах збройної агресії російської федерації держава була змушена трансформувати кримінально-правові механізми охорони своєї територіальної цілісності.

¹ Дахно О. Ю. (2018). Державна територія та територіальна цілісність: структурно-функціональний аналіз морфології понять. *Грані*. Т. 21, № 7. С. 31–37. URL: <https://doi.org/10.15421/171891>

² Jacobson J. (2014). Notes on self-determination. *New Politics*. Vol. IV. No. 1. p. 25.

Як слушно зазначає П. П. Богуцький, національна безпека є особливим соціальним феноменом, який визначає безпекове існування людини, суспільства і держави, зміст якого має комплексні ознаки, що визначається безліччю найважливіших для людського буття цінностей та інтересів, які безумовно мають всезагальний характер. Відтак, кримінально-правова охорона такого соціального комплексу, що має багаторівневу структуру, може здійснюватися лише найбільш ефективними кримінально-правовими засобами, що визначає відповідний правовий режим¹.

Завдання державної політики у сфері забезпечення державної безпеки, визначені Стратегією забезпечення державної безпеки України², безпосередньо впливають на формування сучасної кримінально-правової політики держави у сфері охорони територіальної цілісності. Зокрема, Стратегія передбачає розвиток спроможностей суб'єктів системи забезпечення державної безпеки щодо своєчасного попередження, виявлення зовнішніх і внутрішніх загроз державній безпеці України, запобігання та протидії таким загрозам; удосконалення контррозвідувального забезпечення державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, оборонного, економічного і науково-технічного потенціалу, економічної безпеки, об'єктів критичної інфраструктури від впливу суб'єктів розвідувально-підривної діяльності; активізація протидії спеціальним інформаційним операціям, спрямованим на повалення (зміну) конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності України, загострення суспільно-політичної ситуації в державі, підлив обороноздатності, та іншим проявам протиправної діяльності на шкоду інтересам України. Реалізація цих завдань вимагає вдосконалення законодавства про кримінальну відповідальність, яке забезпечує належну правову реакцію на злочини, що посягають на основи національної безпеки, зокрема на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК України), державну зраду (ст. 111 КК України), колабораційну діяль-

¹ Богуцький П. П. (2018). Правовий режим кримінально-правової охорони національної безпеки України. *Кримінальне право в умовах глобалізації*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 25 травня 2018 р.). Одеса: НУ «ОЮА». С. 83.

² Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 р. «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»: Указ Президента України від 16.02.2022 № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/56/2022.#Text>

ність (ст. 111-1 КК України), пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України) та інші пов'язані діяння. Таким чином, завдання, визначені у Стратегії забезпечення державної безпеки, виступають стратегічною основою для формування та реалізації кримінально-правової політики держави в умовах триваючої агресії та гібридних загроз.

Сучасні події засвідчують наявність постійної загрози державному суверенітету та територіальній цілісності України, що проявляється у систематичних актах агресії, окупації та порушеннях основоположних норм міжнародного права. Така ситуація актуалізує потребу не лише у правовій оцінці відповідних діянь, а й у переосмисленні ефективності механізмів захисту територіальної цілісності держави. Відповідно до Конституції України та принципів міжнародного правопорядку, територія держави є єдиною і недоторканою за будь-яких обставин — як у мирний, так і у воєнний час. Проте сучасна практика свідчить про те, що міжнародно-правові механізми забезпечення цього принципу часто виявляються неефективними або заблокованими через політичні фактори, що фактично знецінює їхню дієвість. У зв'язку з цим особливого значення набуває застосування норм національного та транснаціонального кримінального права, спрямованих на притягнення до відповідальності осіб, винних у посяганнях на державну територію, та на посилення спроможності самої держави протидіяти таким злочинам у межах міжнародної співпраці.

Неефективність механізмів міжнародного кримінального правосуддя, зокрема обмежена юрисдикція МКС та відсутність реальних інструментів примусу, підсилюють потребу у розвитку транснаціональних механізмів кримінально-правової взаємодії між державами.

Особливе місце у контексті міжнародних стандартів охорони територіальної цілісності посідає Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 р.¹ (Римський статут), який встановлює основоположні принципи притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні злочинів агресії, воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду. Саме злочин агресії (ст. 8 bis Статуту) безпосередньо кореспондує з поняттям посягання на територіальну цілісність і суверенітет держави, а відтак має істотне значення для

¹ Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>

формування кримінально-правової політики України в умовах триваючої збройної агресії.

21 серпня 2024 р. Верховна Рада України ратифікувала Римський статут¹, що стало важливим кроком на шляху повної інтеграції України до системи міжнародного кримінального правосуддя. Ратифікація Римського статуту засвідчила політичну волю держави визнавати юрисдикцію МКС на постійній основі, а також відкрила можливості для ефективної співпраці у сфері розслідування та притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні міжнародних злочинів. Як справедливо відзначила І. Марчук, ратифікація Україною Римського статуту, як очікується, покращить застосування міжнародного права на внутрішньому рівні та підвищить якість юридичного обґрунтування у справах про воєнні злочини, оскільки національним суддям необхідно буде взаємодіяти з правовою базою Міжнародного кримінального суду та відповідною судовою практикою².

У Римському статуті «злочин агресії» означає планування, підготовку, ініціювання або вчинення особою, яка спроможна фактично здійснювати контроль за політичними чи військовими діями держави або керувати ними, акту агресії, який за своїм характером, тяжкістю та масштабами є грубим порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй. Водночас «акт агресії» означає застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави чи в будь-який інший спосіб, несумісний зі Статутом Організації Об'єднаних Націй³. Тоді як у національному законодавстві України (статті 110, 111, 437 КК України) увага зосереджена переважно на внутрішньому аспекті захисту території та суверенітету. Таким чином, у межах міжнародного права агресія трактується як злочин проти миру та міжнародного правопорядку, а в межах національного — як злочин проти основ національної безпеки. Така відмінність зумовлює потребу законодавчого узгодження дефініцій

¹ Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Закон України від 21.08.2024 № 3909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text>

² Marchuk I. (2025). Rough Waters or Smooth Sailing? Taking Stock of War Crimes Judgments by Ukrainian Courts. *Journal of International Criminal Justice*. Vol. 23, Issue 2. pp. 309–327. URL: <https://doi.org/10.1093/jicj/mqaf035>

³ Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>

«агресія» та «посягання на територіальну цілісність» з метою забезпечення єдності кримінально-правової кваліфікації відповідних діянь.

Подальший розвиток українського законодавства про кримінальну відповідальність у сфері захисту територіальної цілісності держави має відбуватися з урахуванням положень міжнародного кримінального права, насамперед Римського статуту. Відмінність між міжнародними і національними підходами до визначення злочину агресії зумовлює необхідність законодавчого наближення змісту відповідних понять, що забезпечило б їх сумісність у правозастосовній практиці.

Г. С. Гордон відзначає, що ключовим юридичним інтересом, що захищається у зв'язку із злочином агресії, є державний суверенітет/територіальна цілісність¹. У міжнародному праві злочин агресії має публічно-правовий характер і пов'язаний із міжнародно-правовою відповідальністю не лише окремих осіб, але й держав, тоді як у національному законодавстві України акцент робиться насамперед на кримінально-правовому захисті державного суверенітету та територіальної цілісності. Це свідчить про необхідність системного узгодження механізмів міжнародно-правової та національної кримінально-правової відповідальності за злочини проти миру й безпеки людства.

Законодавче наближення положень КК України до міжнародних стандартів передбачає уточнення об'єктивних і суб'єктивних ознак злочинів, пов'язаних із агресією, а також розширення кола суб'єктів відповідальності за планування, підготовку або здійснення акту агресії. Необхідно забезпечити реальну можливість притягнення до відповідальності осіб, дії яких становлять злочини проти миру та безпеки людства, у тому числі у співпраці з міжнародними судовими інституціями.

Ефективність імплементації міжнародних стандартів залежить не лише від факту приєднання України до Римського статуту, а й від створення дієвого національного механізму його реалізації. В умовах триваючої збройної агресії така гармонізація набуває не лише правового, а й стратегічного значення, адже зміцнює міжнародну легітимність української правової системи та її здатність забезпечувати

¹ Gordon G. S. (2024). Charging Aggression as a Crime against Humanity? Revisiting the Proposal after Russia's Invasion of Ukraine. *Israel Law Review*. Vol. 57, Issue 2. pp. 213–246. URL: <https://doi.org/10.1017/S0021223724000037>

належний рівень кримінально-правової охорони територіальної цілісності держави.

Після ратифікації Римського статуту перед Україною постало завдання гармонізації національного законодавства з міжнародними дефініціями злочину агресії, а також імплементації принципу комплексності, відповідно до якого МКС доповнює, а не замінює національні юрисдикції. Для цього необхідно створити ефективні механізми взаємодії органів досудового розслідування, прокуратури та судів з МКС, а також внести відповідні зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України.

Водночас трансформація українського законодавства про кримінальну відповідальність після 2014 р. демонструє поступову уніфікацію з міжнародними стандартами відповідальності за злочини агресії. Ухвалення статей 111-1 «Колабораційна діяльність» та 111-2 «Посібництво державі-агресору» КК України свідчить про прагнення держави посилити механізми протидії агресії та окупації, наблизивши їх до загальних принципів Римського статуту щодо індивідуальної кримінальної відповідальності за участь у міжнародних злочинах.

Такий підхід відображає перехід від виключно національної парадигми захисту територіальної цілісності до інтегрованої моделі, в якій норми міжнародного кримінального права стають орієнтиром для вдосконалення законодавчої платформи України у сфері забезпечення національної безпеки.

IV. ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчило, що трансформація кримінально-правових засобів охорони територіальної цілісності України після 2014 р. є закономірною реакцією держави на збройну агресію, окупацію частини її території та системні загрози національному суверенітету. В умовах триваючих воєнних дій і гібридних викликів Україна поступово сформувала власну модель кримінально-правового забезпечення територіальної цілісності, в основі якої — поєднання норм національного та міжнародного права.

По-перше, законодавець здійснив суттєве посилення кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки, зокрема за посягання на територіальну цілісність і недоторканність (ст. 110 КК України), державну зраду (ст. 111 КК України), колабора-

ційну діяльність (ст. 111-1 КК України) та пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України). Ці зміни стали правовою основою для забезпечення належної реакції держави на акти агресії та внутрішні прояви співпраці з окупаційними структурами.

По-друге, ратифікація Римського статуту у 2024 році стала важливим етапом гармонізації українського кримінального законодавства з міжнародними стандартами. Злочин агресії, визначений у ст. 8 bis Римського статуту, безпосередньо співвідноситься з положеннями КК України, проте між ними все ще зберігається концептуальна різниця: у міжнародному праві агресія розглядається як злочин проти миру, що посягає на безпеку міжнародної спільноти, тоді як у кримінальному законодавстві України вона також віднесена до злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (ст. 437 КК України), але водночас тісно пов'язується з посяганням на основи національної безпеки.

По-третє, імплементація міжнародних стандартів у сфері протидії злочину агресії та посягання на територіальну цілісність держави передбачає створення ефективного механізму комплементарності між національною юрисдикцією та МКС. Для цього необхідно розробити та закріпити у Кримінальному процесуальному кодексі України спеціальні процедури співпраці з МКС, які забезпечать процесуальну взаємодію органів досудового розслідування та суду у справах, пов'язаних із посяганнями на територіальну цілісність і суверенітет України.

По-четверте, аналіз норм Римського статуту та КК України свідчить про поступовий перехід від формального визнання міжнародних норм до їх реальної інтеграції у правову систему України. Цей процес не лише підвищує ефективність кримінально-правової охорони територіальної цілісності, а й зміцнює міжнародну легітимність української державності.

Отже, кримінально-правова охорона територіальної цілісності України перебуває на етапі становлення якісно нової системи, у якій поєднуються національні безпекові інтереси та міжнародні стандарти кримінальної відповідальності.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Богуцький П. П. (2018). Правовий режим кримінально-правової охорони національної безпеки України. *Кримінальне право в умовах глобалізації*: матер. Міжнар. наук.-пр.-акт. конф. (Одеса, 25 травня 2018 р.). Одеса: НУ «ОЮА». С. 80–83.
2. Дахно О. Ю. (2018). Державна територія та територіальна цілісність: структурно-функціональний аналіз морфології понять. *Грані*. Т. 21, № 7. С. 31–37. URL: <https://doi.org/10.15421/171891>
3. Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінський заключний акт) від 01.08.1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text
4. Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Закон України від 21.08.2024 № 3909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text>
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 р. «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»: Указ Президента України від 16.02.2022 № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/56/2022.#Text>
6. Cassese A. (1986). *International Law in Divided World*. Oxford: Clarendon Press; New York: Oxford University Press. 429 p. URL: <https://archive.org/details/internationallaw0000cass/page/n451/mode/2up>
7. Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations of October 24, 1970. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170?v=pdf>
8. Gordon G. S. (2024). Charging Aggression as a Crime against Humanity? Revisiting the Proposal after Russia's Invasion of Ukraine. *Israel Law Review*. Vol. 57, Issue 2. pp. 213–246. URL: <https://doi.org/10.1017/S0021223724000037>
9. Jacobson J. (2014). Notes on self-determination. *New Politics*. Vol. IV. No. 1. p. 25.
10. Marchuk I. (2025). Rough Waters or Smooth Sailing? Taking Stock of War Crimes Judgments by Ukrainian Courts. *Journal of International Criminal Justice*. Vol. 23, Issue 2. pp. 309–327. URL: <https://doi.org/10.1093/jicj/mqaf035>
11. Pakhnin M., Nosach A., Perepelytsia S., Topal D. (2022). Criminological analysis of the protection of the territorial integrity of Ukraine. *DIXI*. Vol. 24. No. 2. pp. 3–4. URL: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2022.02.10>
12. Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>
13. United Nations Charter (full text). URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>

REFERENCES

1. Bogutsky P. P. (2018). Pravovyy rezhym kryminalno-pravovoyi okhorony natsionalnoyi bezpeky Ukrayiny [Legal regime of criminal-legal protection of national security of Ukraine]. *Kryminalne pravo v umovakh hlobalizatsiyi* [Criminal law in the context of globalization]: materials of International Scientific-Practical Conference (Odesa, May 25, 2018). Odesa: National University of Law of Ukraine, 2018. pp. 80–83. [in Ukrainian].
2. Cassese A. (1986). *International Law in Divided World*. Oxford: Clarendon Press; New York: Oxford University Press. 429 p. URL: <https://archive.org/details/internationallaw0000cass/page/n451/mode/2up>
3. Dakhno O. Yu. (2018). Derzhavna terytoriya ta terytorialna tsilisnist: strukturno-funktsionalnyy analiz morfolohiyi ponyat [State territory and territorial integrity: structural and functional

- analysis of the morphology of concepts]. *Grani*. Vol. 21, No. 7. pp. 31–37. URL: <https://doi.org/10.15421/171891> [in Ukrainian].
4. Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations of October 24, 1970. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170?v=pdf>
 5. Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe (Helsinki Final Act) of 01.08.1975. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text [in Ukrainian].
 6. Gordon G. S. (2024). Charging Aggression as a Crime against Humanity? Revisiting the Proposal after Russia's Invasion of Ukraine. *Israel Law Review*. Vol. 57, Issue 2. pp. 213–246. URL: <https://doi.org/10.1017/S0021223724000037>
 7. Jacobson J. (2014). Notes on self-determination. *New Politics*. Vol. IV. No. 1. p. 25.
 8. Marchuk I. (2025). Rough Waters or Smooth Sailing? Taking Stock of War Crimes Judgments by Ukrainian Courts. *Journal of International Criminal Justice*. Vol. 23, Issue 2. pp. 309–327. URL: <https://doi.org/10.1093/jicj/mqaf035>
 9. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of December 30, 2021, “On the Strategy for Ensuring National Security”: Decree of the President of Ukraine of February 16, 2022, No. 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/56/2022.#Text> [in Ukrainian].
 10. On the ratification of the Rome Statute of the International Criminal Court and amendments thereto: Law of Ukraine of August 21, 2024, No. 3909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text> [in Ukrainian].
 11. Pakhnin M., Nosach A., Perepelytsia S., Topal D. (2022). Criminological analysis of the protection of the territorial integrity of Ukraine. *DIXI*. Vol. 24. No. 2. pp. 3–4. URL: <https://doi.org/10.16925/2357-5891.2022.02.10>
 12. Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>
 13. United Nations Charter (full text). URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>